

Nieuwsbrief Przewalski Paard

JANUARI 2006

DE TAKHI IN HUSTAI NATIONAAL PARK

Het is nog fris als we tegen een uur of zeven de berg op klimmen op zoek naar Przewalski paarden. Het is zomer. We zijn vroeg opgestaan. 's Morgensvroeg en laat in de middag verlaten de harems de bergweiden en dalen af om in de Bayangiin te drinken en hun buik te vullen met het sappige gras langs de stroom. We hebben geluk: we zien drie harems en enkele vrijgezelle hengsten. De merries trekken onverstoord verder als de haremhengst met gekromde nek de oudste van de vrijgezellen tegemoet treedt. Ze draaien om elkaar heen en stampen op de grond. Na wat trappen en gegil drijft de haremhengst zijn rivaal weg en draaft daarna achter zijn merries aan. We zijn niet de enige bezoekers, die intens genieten van dit prachtige schouwspel. In het afgelopen jaar hebben meer dan 6000 buitenlanders en enkele honderden Mongolen het prachtige Hustai Nationaal Park bezocht. Er zijn momentaal 170 vrijlevende takhi, zoals de Mongolen de Przewalski paarden noemen, een

toename van 7% vergeleken met 31 december 2004. Dat is minder dan vorig jaar. Het zat niet mee dit jaar. Slechts elf van de 41 veulens overleefden. 29% Van de veulens werd door wolven gedood. Enkele veulens werden doodgeboren, andere bezweken na een plotseling

De takhi zijn in goede conditie de winter ingegaan. Foto: P. Wit

ingetreden ijzige kou met stormwinden. In de periode dat de veulens geboren worden is de hele wilde paardengemeenschap in beroering. Merries worden hengstig en haremhengsten zijn druk in de weer hun merries te dekken en vrijgezelle hengsten weg te jagen. Er zwerven inmiddels 35 vrijgezelle hengsten rond de vijftien harems. Tijdens de vele schermutselingen hebben Przewalski-merries de neiging zich met hun veulens op

afstand te houden van het gewoel. Op zo'n moment zijn ze kwetsbaar voor de aanval van wolven. Wolven zijn bang voor mensen. Alle harems worden 's nachts door rangers en vrijwilligers gevolgd om wolven af

op tijd uit te drijven. Zolang de takhi-populatie nog relatief klein is wil de staf het patrouilleren in de jaarlijkse veulenperiode voortzetten. Er zijn steeds meer herders die de rangers van het Park

Alle harems worden 's nachts door rangers en vrijwilligers gevolgd om wolven af te schrikken.

te schrikken. Zij ontdekten dat de vrijgezelle hengsten ook 's nachts voor veel onrust zorgen. Twee merries stierven met een dood veulen in de buik. Stress kan de dood van het veulen veroorzaakt hebben. Als het verkeerd komt te liggen in de baarmoeder lukt het de merrie niet het

daarbij helpen. De samenwerking met de omringende herdersbevolking wordt steeds beter, net als de betrokkenheid bij de takhi.

Nog maar drie haremhengsten zijn in gevangenschap geboren. Het zijn de hengsten Tamir, Bayanhangai en

Tom. De trotse zestien jaar oude Patron, die in 1992 in Hustai aankwam, heeft zijn merries moeten afstaan aan een jongere hengst. Hij zwerft nu heel alleen rond. De veel eerder verstoten haremhengst Ares zorgde dit jaar voor veel problemen in het Park. Hij had zijn oog laten vallen op de rijpaarden voor de toeristen. Deze gecastreerde hengsten grazen op de weiden rondom het toeristenkamp tot ze gebruikt worden voor ritten door het Park. Ares dreef de ruinen ver weg en gedroeg zich als de leider van deze groep. Het gevolg was dat de hengsten niet meer te vinden of te benaderen waren als een toerist of een toeristengroep rijpaarden nodig had. ■

HONDEN VOOR DE BEWAKING VAN HET VEE TEGEN WOLVEN; OUDE TRADITIES HERLEVEN

In Hustai Nationaal Park is de wolvengacht verboden. Wolven spelen een belangrijke rol in het behoud van het natuurlijke ecosysteem van het bergachtige bossteppegebied. De herders, die met hun vee in de buurt van het Park leven, zien de wolven als een grote bedreiging voor hun vee. Dat is begrijpelijk. Onderzoek in Hustai Nationaal Park toont aan dat het dieet van wolven voor 50 tot 65% uit huispaarden, schapen en geiten bestaat.

In 2003 en 2004 was de schade aan het vee groter dan in de periode van 1994 tot 1997. Het aantal wolven neemt vermoedelijk toe. De parkstaf wil conflicten voorkomen met de vaak arme herdersbevolking. Hans Hovens, Grietje Lenstra en René Henkens, drie Nederlandse biologen die in Hustai gewerkt hebben, kwamen met een idee. Vroeger werden Mongoolse honden gebruikt

om schapen tegen wolven te beschermen. De Mongoolse "vierogige-hond" of "gartz" is daar het meest geschikt voor. De traditie om deze honden speciaal daarvoor te trainen is verloren gegaan, maar zou een nieuw leven ingeblazen kunnen worden. Een aantal herders toonde zich zeer welwillend. Een project-

*Mongoolse honden hebben lichte plekken boven de ogen waardoor het lijkt of ze vier ogen hebben.
Foto: R. Henkens*

voorstel volgde en het WNF bleek bereid een subsidie van €15.000 te geven.

Er is inmiddels heel wat gebeurd. Tijdens een voorlichtingsbijeenkomst met de herders werd een film vertoond over een vergelijkbaar Canadees project. De hond mag niet agressief zijn tegen de schapen of ze onnodig opdrijven. Hij moet vriendelijk zijn, met ze opgroeien en alleen agressief worden als de kudde aangevallen wordt.

Met de herders is de projectstaf op zoek gegaan naar geschikte raszuivere gartz om mee te fokken. Die bleken in de streek rondom Hustai niet gemakkelijk te vinden. De meeste honden waren kruisingen en ook erg agressief. Uiteindelijk konden vier teefjes worden aangekocht. Er werden ook vier reuen gevonden bij eigenaren die, tegen een kleine vergoeding, bereid waren de teefjes te laten dekken. Het doel is immers gartz te fokken van verschillende bloedlijnen. Net buiten Hustai Nationaal Park is een

klein fokcentrum gebouwd voor de fokdieren. Hier worden de dieren verzorgd door een daarvoor aangesteld staf lid. De pups worden zeven weken na hun geboorte gespeend. Tien herdersfamilies hebben zich opgegeven om de eerste pups groot te brengen. Eerst worden ze dag en nacht in een kleine ren bij de ger (Mongoolse tent) ondergebracht samen met een paar vriendelijke schapen en geiten. In deze gevoelige fase in hun ontwikkeling

man met twintig jaar ervaring in het trainen van Gartz, gaat de herdersfamilies af om ze op te leiden bij het trainen van de pups. De huidige training verschilt niet veel van de traditionele Mongoolse methode. Echter de Mongolen nemen de jonge hond eerder mee met de kudde.

Bij de selectie voor het fokcentrum viel op dat veel honden slecht gevoed waren. De trainer moet er op toezien dat de honden goed te eten

De hond mag niet agressief zijn tegen de schapen of ze onnodig opdrijven.

moeten ze een sterke band gaan vormen met schapen en geiten die ze later als volwassen gartz kunnen beschermen. Chuluunbaatar, een

krijgen. In Hustai worden ze tegen ziekten ingeënt. Het is niet zeker of de toekomstige bescherming door honden de schade door wolven aan

Mongoolse honden hebben lichte plekken boven de ogen waardoor het lijkt of ze vier ogen hebben.
Foto: R. Henkens

het vee zal beperken. Dit project heeft in ieder geval wel al heel wat goodwill opgeleverd bij de herders in de directe omgeving van Hustai Nationaal Park. ■

GOED STEPPEBEHEER VAN VITALE BELANG VOOR DE LOKALE HERDERSBEVOLKING

In Hustai Nationaal Park komen de Mongoolse liederen tot leven. Herten en wilde paarden grazen op de berghellingen van de glooiende steppe. De stilte wordt alleen doorbroken door de hoge kreten van de tarbagans (marmotten), de geluiden van vogels, krekels en sprinkhanen. Hustai Nationaal Park is ook dit jaar weer uitgeroepen tot het best beschermde park van Mongolië. Het komt nog maar heel zelden voor dat onbeheerd vee het park in trekt. Tegen stropers en clandestiene jagers wordt effectief opgetreden. Dat is belangrijk want het aantal marals (edelherten) is schrikbarend teruggelopen in Mongolië. Tien jaar geleden werden nog 160.000 marals geteld, nu nog maar 5000. Het behoud van de 300 tot 400 marals in Hustai is van groot belang voor de toekomst van de soort.

De tarbagans worden door een zelfde lot bedreigd. Gelukkig zijn er nog zo'n 20.000 in Hustai. Deze typische steppedieren zijn geliefd om hun vette vlees en hoge prijs voor hun prachtige vacht. Alleen in Hustai Nationaal Park kunnen bezoekers nog volop genieten van marals en tarbagans.

Buiten het park, in de bufferzone die in totaal 380.000 ha groot is, wordt het dagelijkse leven op de steppe bepaald door 350 herdersfamilies met hun vee, waarvan 150 families afkomstig zijn uit andere provincies. Ongeveer 100 nomadenfamilies weiden hun vee in de directe omgeving van Hustai Nationaal Park. De parkstaf heeft regelmatig contact met hen en kent ze allemaal bij naam. Net als hun voorouders zijn ook zij voor hun levensonderhoud af-

hankelijk van de natuur. Zij trekken met hun vee over de steppe op zoek naar water en geschikte zomer- of winterweiden.

In de afgelopen jaren zijn de graslanden rondom Hustai Nationaal Park in kwaliteit en hoeveelheid gras sterk achteruitgegaan door overbegrazing en gebrek aan beheer. Met het wegvallen van het communistisch regiem werden de herderscommunes ontbonden en werd de vee stapel geprivatiseerd. Iedere herder deed waar hij zin in had onder het motto "ieder voor zich en God voor zijn allen". De herders zijn er inmiddels achter dat deze anarchie ten koste gaat van het behoud van de steppe.

Het gras in Mongolië heeft een kort groeiseizoen, van half mei tot half augustus. In de afgelopen jaren kregen de verlaten afgegraasde zomerweiden geen kans zich te herstellen. Winterweiden werden bezet door langstreckende herdersfamilies

uit andere provincies, die hun producten (wol, huiden, vlees en zuivelproducten) in Ulaanbaatar willen verkopen.

De gevolgen van overbegrazing bleven niet uit. De veestapel van de lokale herders liep terug. Er werden minder jongen geboren. De conditie van het vee verminderde, waardoor het kwetsbaarder werd voor calamiteiten. In de zware winter van 2001 verloren de meeste families de helft, sommige families zelfs al hun vee. In 1999 had iedere herdersfamilie nog maar een gemiddelde veestapel van 260 dieren, terwijl een aantal van 350 tot 400 stuks beschouwd mag worden als het noodzakelijk minimum. Op basis hiervan kan men zeggen dat 50% van de lokale herdersbevolking rondom Hustai Nationaal Park arm tot zeer arm is. Geleidelijk groeide het besef dat er wat gebeuren moest.

Piet Wit, bestuurslid van de Stichting en oud internationaal projectleider, bereidde samen met de staf van Hustai Nationaal Park en de bufferzoneraad, een project voor om de plaatselijke herdersbevolking te helpen bij het behoud van de steppe

Ambachtelijke vaardigheden zoals het maken en verwerken van vilt herleven. Deze herderin laat trots zien wat ze gemaakt heeft. Er is een goede markt voor viltproducten. Foto: P. Wit

met respect voor hun traditionele leefwijze. In de bufferzoneraad zitten afgevaardigden uit alle betrokken groeperingen, die in het gebied rondom het Park wonen. Voorrang krijgen de opzet en uitvoering van duurzaam weidebeheer en het ontwikkelen van alternatieve inkomstenbronnen. Het project dat door het Nederlandse Ministerie van Ontwikkelingssamenwerking gefinancierd wordt, loopt inmiddels twee jaar. De herders en lokale autoriteiten zijn enthousiast en de ontwikkelingen zijn zo positief dat Nederland bereid is het project nog drie jaar te subsidiëren. De Hustai Nationaal Park Trust heeft de eind-

leden bij afwisseling zich vrijmaken om zo tot nieuwe initiatieven te komen. Oude vaardigheden herleven, zoals het maken en bewerken van vilt.

In de souvenirwinkel van Hustai Nationaal Park zijn prachtige tapijten en paardendekken met traditionele motieven te koop. Momenteel is er teveel vee in verhouding tot de feitelijke draagkracht van de steppe in de bufferzone. Dit heeft gevolgen voor de bescherming van het Park. De druk van het vee langs de grenzen van Hustai Nationaal Park neemt toe. Daarom is het zoeken naar andere inkomstenbronnen voor de herders zo belangrijk.

De projectleiding helpt ze met advies, trainingen en het verstrekken van krediet tegen lage rente.

verantwoordelijkheid voor het project.

Wat is er inmiddels gebeurd? De herders hebben zich aangesloten tot khot ails, traditionele groepen van 4 tot 6 huishoudens die hun vee als één geïntegreerde economische eenheid beheren. Iedere "khot ail" heeft zijn eigen winterweide, zorgt voor extra hooi en onderkomens voor het vee bij ijzelregens en sneeuwstormen. Het is de bedoeling dat de herdersgroepen regelmatig bij elkaar komen, het dagelijks beheer van het vee regelen en voor de waterbronnen en waterpompen in hun gebied onderhouden. Enkele khot ails zijn al actief, andere moeten nog van de grond komen. De actieven komen met initiatieven om nieuwe inkomsten te ontwikkelen en bestaande te vermeerderen. Ze hebben per groep een eigen fonds opgezet waaraan ieder gezin bijdraagt. De projectleiding helpt ze met advies, trainingen en het verstrekken van krediet tegen lage rente. De betere arbeidsverdeling maakt het mogelijk dat groeps-

Het bufferzoneproject zet zich actief in voor het ontwikkelen van toerisme dat direct ten goede komt aan de plaatselijke herdersbevolking. Bezoekers trekken enige tijd op met een herdersfamilie in de buurt van Hustai Nationaal Park. Toeristen willen wat graag kennis maken met de traditionele leefwijze van de Mongoolse herders.

De eerste resultaten zijn positief.

Ook oude gewoonten worden weer opgepakt. Otors worden weer georganiseerd. De herdersgroepen laten speciale groepen uit hun veestapel (bv paarden) onder leiding van een ervaren "cowboy" op weidegronden in een andere regio grazen waar meer gras is. Dit wordt met de plaatselijke autoriteiten uit die streek geregeld.

De huidige maatschappij brengt eigentijdse problemen met zich mee. Weidebeheer door en voor lokale herdersgroepen heeft alleen zin als deze groepen het alleenrecht hebben op bepaalde zomer- en winterweiden. Intensief overleg met de plaatselijke autoriteiten moet

voorkomen dat winterweiden met toestemming van de dorpsadministratie en tegen betaling bezet worden door immigranten uit andere provincies. Training in het bespreken van problemen, het vinden van oplossingen en conflicthantering zijn erg belangrijk. Het is duidelijk dat dit soort processen nog jarenlang begeleid moeten worden om duurzaam resultaat te bereiken. De leden van de verschillende khot aïls die goed functioneren zijn het meest positief over de nieuw ontstane sociale contacten. Voorheen leefden de gezinnen geïsoleerd van elkaar; nu is er druk overleg en onderling contact.

Niet alleen herders varen wel bij het project. Langs de asfaltweg ten noorden van Hustai Nationaal Park en ten zuiden van de dorpjes Argalant en Bayankhangai zijn verschillende kleine kantines (Guanz in het Mongools) ontstaan, die voor de nodige inkomsten zorgen voor de arme bevolking van deze dorpjes. Met leningen van het bufferzonekredietfonds kunnen vrouwen zo'n

Jonge herders hebben weer vertrouwen in een betere toekomst nu ze samenwerken in groepen.

kantine beginnen. De moestuincurus wordt druk bezocht door dorpsbewoners. Een stenen dagverblijf voor de kinderen van de kantinehoudsters is in aanbouw. Als die hun

kinderen goed verzorgd weten, hebben ze meer armslag om hun werk te doen.

Misschien vraagt u zich wel eens af wat al deze activiteiten nog te maken hebben met het behoud van de Przewalski paarden in Hustai Nationaal Park. Wij hebben inmiddels geleerd dat de enige echte bescherming van het park en dus van de Przewalskipaarden, zonder de inzet en medewerking van de plaatselijke bevolking niet mogelijk is. Deze medewerking is des te sterker als ze er zelf wijzer van worden. In dit geval worden de herders ondersteund in het ontwikkelen van wijs en duurzaam gebruik van de steppe en de omringende waterbronnen. Dat is niet alleen van levensbelang voor de nomaden, maar komt ook ten goede aan het behoud van het steppe-ecosysteem en Hustai Nationaal Park. ■

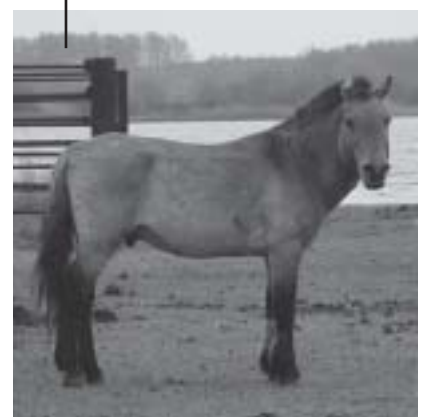
PRZEWALSKI PAARDEN OP DE GOUDPLAAT

Het is nu meer dan twee jaar geleden dat er een donateursdag in Zeeland werd gehouden met een wandeling op de Goudplaat. Het afgelopen jaar is er veel veranderd. In december 2004 werd de Stichting door Staatsbosbeheer (SBB) uitgenodigd om over het toekomstig beheer van de Goudplaat en de begrazing door Przewalski hengsten te praten. Het 36 ha grote natuurgebied groeit dicht en het aantal hengsten is momenteel te klein om verbossing tegen te gaan. De laatste jaren werd niet meer geklepeld en het aantal Przewalski-hengsten verminderde sterk. SBB wil de Goudplaat open

houden als vogelreservaat. Het typische graaspatroon van paarden zorgt voor een gevarieerde grasmat waarin kort-afgegraste gebieden afgewisseld worden door ruige gebieden van hoog gras en struiken. Daarom stelde het SBB voor om het gebied voor de Przewalski hengsten te verkleinen. Daarvoor zou een deel van de Goudplaat afgerasterd worden. Het andere deel wordt opengesteld voor het publiek. Ook de Galloway-runderen hebben daar vrij toegang. Afgelopen voorjaar zijn de werkzaamheden begonnen. Er is een hoge afrastering geplaatst om het 15 ha grote gebied

en een nieuwe waterput gegraven. Het klepelen heeft het terrein voor de paarden overal beter bereikbaar gemaakt. Grote struikpartijen zijn verdwenen. De ruigte is tweemaal

De rust is weergekeerd nu de nieuwe afrastering klaar is.

weggemaaid waardoor nu overal het jonge gras zichtbaar aan het opkomen is. Toch zal het nog een tijd duren voor er genoeg gras is om de winter door te komen. Bijvoeren is nodig. Er zijn nog maar vijf hengsten op de Goudplaat. De hengst Maran is dit voorjaar op

17 jarige leeftijd gestorven. Hij had last van chronische hoefbevangenheid en ging steeds slechter lopen. Toen bleek dat hij pijn kreeg, werd na overleg met de dierenarts besloten hem in te laten slapen. Ireg, Almas, Usch, Amarchan en Burchanbileg gaan in goede conditie

de winter in. Zij passen zich goed aan in het "gerenoveerde leefgebied". ■

PRZEWALSKI PAARDEN OP DE HONGAARSE STEPPE

Heel Europa is nat als we in mei naar Hongarije rijden. Eindelijk tijd om de Przewalski paarden in de Pentazug in het Nationaal Park Hortobágy te bezoeken. Na een kop lekkere koffie in de Csardas van het dorpje Hortobágy stappen we in de jeep, die de biologe Viola even later met veel kunst en vliegwerk glijdend en slippend over de natte steppe rijdt. Dr Zimmermann van de dierentuin in Keulen vertelt ons ondertussen veel over het 2400 ha grote gebied en de Przewalski paarden. Het is een vlak gebied, maar het hoge gras maakt het niet gemakkelijk te ontdekken waar de paarden zich ophouden. Eerst zien we de hengstengroep. Ze staan op een zanderig heuveltje om zoveel mogelijk wind te vangen tegen de vele insecten. Daarna trekt de jeep diep grommend door de modderpoelen op zoek naar het leefgebied van de hengst Moros. Er zijn meer dan vijftig Przewalski paarden verdeeld over vijf harems en een hengstengroep. Drie haremhengsten zijn in de Pentazug geboren. Eind april heeft de merrie Csilla in de harem van Moros het eerste veulen gekregen. Csilla heeft een bijzondere levensgeschiedenis. Toen ze 2,5 maand oud was, stierf haar moeder. Haar vader Makan beschermde en zorgde voor haar. Ze kreeg wat brokjes en haver gevoerd om aan voldoende eiwitten te komen. De merrie heeft zich goed

ontwikkeld. Het bijzondere is dat ze ondanks haar slechte start een goede moeder is gebleken voor haar eigen veulen. De meeste merries in de Pentazug worden al op eenjarige leeftijd gedekt. Als ze twee jaar zijn hebben ze hun eerste veulen. Dat is op veel jongere leeftijd dan in Hustai Nationaal Park, waar slechts 19%

kleuren. Om een gevarieerd begrazingspatroon te houden zijn Heckrunderen in gezet, die zich over het hele gebied verspreiden. Przewalski paarden verspreiden zich minder. In de eerste jaren na de start van het project in 1998 hielden de eerste groepen grote afstand ten opzichte van elkaar en hadden ieder een eigen leefgebied. Vooral in het voorjaar worden de onderlinge afstanden door de haremhengsten

Als jonge merries de familiegroep verlaten en aansluiting zoeken bij een hengst uit de hengstengroep vormen zich nieuwe groepen.

van de in het wild geboren merries een veulen op driejarige leeftijd krijgen en 67% op vierjarige leeftijd.

Op de steppe groeien geen bomen, wel enkele struiken. Toch is het gebied heel afwisselend. De verschillende grassoorten vormen een mozaïek van groene en bruine

Przewalski-paarden op de Hongaarse steppe; een lust voor het oog.

goed bewaakt. In 2004 veranderde hun gebiedsgebruik in de andere seizoenen. De groepen mengden zich voor het eerst door elkaar, zelfs in de zomer. Kennelijk kunnen de hengsten elkaar wat kracht betreft goed inschatten en hebben ze nog onvoldoende gevaar te duchten van de vrijgezelle hengsten. De meeste zijn nog jong. Als jonge merries de familiegroep verlaten en aansluiting zoeken bij een hengst uit de hengstengroep vormen zich nieuwe groepen. Als de vrijgezelle hengsten ouder worden en in aantal toenemen is het te verwachten dat agressieve overnames van bestaande harems door vrijgezelle hengsten te zien zijn.

De staf van het Nationaal Park laat geen publiek toe in de Pentazug. Om de vele bezoekers toch een

indruk te geven welke dieren vroeger de steppe bevolkten is er een wildpark in aanleg, waar in een grote weide ook verschillende Przewalski paarden uit dierentuinen te zien zullen zijn.

Het Przewalski-paardenproject wordt geleid door de staf van het Nationaal Park in samenwerking met de dierentuin van Keulen. De Hongaarse leider is de heer Sándor István van het Natuur-

gezelschap Hortobágy, Czinege J.u. 1.sz., 4071 Hortobágy, Hongarije. ■

NIEUWS

Gasten uit Mongolië

In 2005 heeft de Stichting een aantal Mongoolse stafmedewerkers van Hustai Nationaal Park op bezoek gehad.

In het voorjaar werd Enkhkhuyag, leider van het biologisch onderzoeksteam, uitgenodigd om naar Duitsland en Nederland te komen. In de dierentuin van Keulen kreeg hij de kans vertrouwd te raken met het computerprogramma SPARKS. Met dit gebruikersvriendelijke databaseprogramma kunnen vele aspecten van de populatie eenvoudig geanalyseerd worden. In Keulen hebben Dr. Waltraut Zimmermann en Dr. Lydia Kolter tijd noch moeite gespaard om hem daarbij te helpen. In Nederland is hard gewerkt aan het boek over de herintroductie van het Przewalski paard en de ontwikkeling van Hustai Nationaal Park. Dit boek wordt in samenwerking met de Mongoolse staf geschreven en komt in het voorjaar van 2006 uit.

Het bezoek aan Nederland was een goede gelegenheid om de banden met de Universiteit van Utrecht en Wageningen verder te versterken. Het lopend wolvenonderzoek werd besproken en ook het inmiddels afgeronde promotieonderzoek van Marja van Staalduinen over de invloed van grote en kleine grazers op de vegetatie van het bergsteppe gebied van het Park.

In het najaar van 2005 bracht Toghtoghsuren, hoofdverantwoordelijke voor de bescherming van het Park een bezoek aan Nederland. Hij

bezoekt verschillende natuurparken, zoals de Biesbosch. Dit was voor hem net als voor Enkhkhuyag de eerste keer in Europa. Het is belangrijk voor hen een beeld te krijgen van onze westerse maatschappij om zich beter in te kunnen stellen op de vele internationale bezoekers en onderzoekers die in Hustai komen. Eind oktober volgde een bezoek van Prof. Dr. N. Bandi, directeur van Hustai Park en de heer Uuld, de Mongoolse projectleider van het Buffer Zone Project. Ook zij bezochten verschillende natuurparken in Nederland. De voortgang van het project werd met verschillende experts, politici en het bestuur van de Stichting besproken.

Eco-vrijwilligers in Hustai Nationaal Park

Dit jaar hebben veertig eco-vrijwilligers meegeholpen aan het wetenschappelijk onderzoek naar de vrijlevende Przewalski paarden. Het zijn mensen die het leuk vinden om tijdens hun vakantie iets nuttigs te doen. Werken voor een goed doel geeft hun een goed gevoel. De parkstaf is blij met hen. Op basis van hun verzamelde gegevens zijn we meer te weten gekomen hoe de Przewalski-paarden hun leefgebied gebruiken en zich verspreiden in het Park. De meeste eco-vrijwilligers zijn enthousiast over hun verblijf in Hustai en genieten van de Mongoolse gastvrijheid. Toch zijn er ook problemen. Er is een andere cultuur en werkmentaliteit. Nederlanders zijn nogal georganiseerd en vinden de lokale werkwijze

al snel inefficiënt, of missen een uitgestippeld programma. Afgelopen zomer heeft de Duitse biologe Franziska Roth op kosten van de Stichting de Mongoolse staf een training gegeven in het begeleiden van het onderzoek van de eco-vrijwilli-

De meeste eco-vrijwilligers zijn enthousiast over hun verblijf in Hustai en genieten van de Mongoolse gastvrijheid.

gers. Het onderzoeksprogramma en het verwerken en analyseren van de gegevens is opnieuw doorgenomen. Franziska zal op verzoek van de stichting ook een handleiding schrijven voor de staf en de eco-vrijwilligers. Op deze manier kunnen de eco-vrijwilligers bij aankomst in Hustai sneller en beter voorbereid aan de slag en wordt er efficiënter omgegaan met de gegevens.

Herintroductie van Przewalski-paarden in het Kalameili Natuurreservaat in China

Drie jaar geleden schreven we in "Przewalski paard" dat de Chinezen in Xinjiang 27 Przewalski-paarden in het Kalameili reservaat hadden vrijgelaten. Dat liep slecht af. De strenge kou en hoge sneeuw werden enkele paarden noodlottig. De hengst kon het te grote aantal merries niet meer verdedigen. Een aantal Przewalski-paarden sloot zich aan bij het vee van de rondtrekkende nomaden. De Chinezen

VERVOLG NIEUWS

konden de overige Przewalski-paarden weer vangen en terugbrengen naar het fokcentrum Jimsar bij Urumchi. Daar leven inmiddels meer dan 170 Przewalski-paarden in gevangenschap. Het zijn nakomelingen van de 18 Przewalski-paarden die tussen 1985 en 1991 uit dierentuinen in Europa en Amerika zijn ingevoerd.

Het goede nieuws is, dat de Chinezen een tweede poging willen wagen om de Przewalski-paarden uit te zetten. Ze hebben Dr. Waltraut Zimmermann van de dierentuin in Keulen om advies gevraagd, zeggen veel geleerd te hebben van hun fouten en ze willen het nu goed aanpakken.

In oktober 2004 bracht zij een eerste bezoek aan Jimsar en het 200 km verder liggende Kalameili Natuurreservaat, dat 1,7 miljoen ha groot is. Daarna is er veel gebeurd. Op 6 september van dit jaar zijn zes Przewalski-hengsten van Europese dierentuinen naar Urumchi overgevoerd voor bloedverversing van de populatie in Jimsar. Volgend jaar sturen de VS nog eens vier hengsten. Er is een locatie uitgezocht voor het bouwen van een nieuw 4 km² groot gewinningsgebied in het Kalameili reservaat met goede vegetatie en minder sneeuwval. Er is een afspraak gemaakt met de nomaden om weg

te blijven van het gewinningsgebied, waar volgend jaar Przewalski-paarden vrijgelaten worden. In samenwerking met de Amerikaanse dierentuinen wordt sociaal-economische onderzoek gedaan onder de nomaden om een plan te kunnen ontwikkelen hoe de vrijlevende Przewalski-paarden duurzaam beschermd kunnen worden tegen hybridisatie met huispaarden en overbegrazing van het gebied. Een Duitse bioloog gaat het Chinese team begeleiden. Op suggestie van Dr Zimmermann is de staf uit Jimsar op bezoek geweest in Hustai Nationaal Park om een indruk te krijgen hoe het herintroductie proces daar aangepakt is.

In memoriam Jochen Haucke

Jochen Haucke, de beheerder van het semi-reservaat voor Przewalski paarden in Sprakel bij Meppen (Duitsland) is 30 oktober 2005 op 67 jarige leeftijd gestorven. Het is niet alleen een groot verlies voor zijn familie, maar ook voor die mensen van de stichting die jarenlang intensief met hem samengewerkt hebben.

Jochen was paardenliefhebber in hart en nieren. In 1988 gaf de toenmalige minister van landbouw Ritz het groene licht om een natuurgebied in Nedersachsen beschikbaar te stellen voor de Przewalski-paarden van de Stichting. Jochen greep die kans om zijn directeuren

Jochen repareert de elektrische afrastering in Hustai Nationaal Park

en natuurbeschermingsinstanties te overtuigen dat Sprakel daar zeer geschikt voor was. In 1991 kon de eerste groep Przewalski paarden in het 67 ha grote semi-reservaat worden vrijgelaten. Jochen hield nauwgezet toezicht. Samen hebben we veel spannende momenten beleefd bij vrijlating van de paarden, de integratie van de groep en het vangen voor het transport naar Natuurpark Lelystad. Het was de kroon op zijn werk toen hij in 2000 het Przewalski paarden transport naar Mongolië kon begeleiden. In dierbare herinneringen leeft hij voort. ■

Colofon

"Przewalski-Paard" is een gemeenschappelijke uitgave van de Stichting tot Behoud en ter Bescherming van het Przewalski Paard en de Stichting Reservaten Przewalski Paard.
Boomdijk 43, 3286 LD KLAASWAAL

Tel.: 0186-574493
Fax: 0186-574869
E-mail: frph@antenna.nl
Postbank: 3808754
ABN/AMRO: 50.23.26.131

"Przewalski Paard" verschijnt één maal per jaar voor donateurs.
Minimum bijdrage is € 12,50 p.j.

Tekst:
Inge Bouman

Redactie:
A.M. Groeneveld
P.G.W. Klandermans

Drukwerk:
Plusprint - Hoogvliet

ISSN: 0167 - 787X

Een oproep aan onze donateurs in het buitenland!

Het komt nogal eens voor dat donaties aan de Stichting voldaan worden middels cheques of overschrijvingen. Na aftrek van de transactiekosten door de bank blijft er dan bitter weinig van over. Dat is niet alleen jammer voor de Stichting, maar ook zonde van het geld dat u in volle vertrouwen hebt geschonken.

Wij willen u daarom oproepen uw donatie in het vervolg contant per brief naar het adres van de Stichting te zenden. Op uw verzoek kunnen we u een ontvangstbewijs doen toekomen.

Bijvoorbaat dank.